

Huvudman
kommunstyrelsen@bromolla.se

2023-08-23
Dnr SI 2022:6164

Rektor
martin.grengby@bromolla.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av
grundskolors arbete för en inkluderande
utbildning vid Humleskolan i Bromölla kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av grundskolors arbete för en inkluderande utbildning på Humleskolan. Syftet är att granska skolors arbete för att skapa en tillgänglig lärmiljö som en del i en inkluderande utbildning, med särskilt fokus på de utmaningar i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen inriktas mot grundskolans årskurser 7-9.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. I bilaga 1 och 2 återfinns fakta om skolan samt mer information om hur granskningen genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. Inom varje område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas. En skriftlig redovisning av utvecklingsarbetet begärs då också av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Humleskolan i följande utsträckning:

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Rektor skapar i flera delar förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas, men utvecklingsområden finns.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver utveckla arbetsprocesser och organisera verksamheten så att personalen i samverkan kan genomföra nödvändiga förändringar i lärmiljön som syftar till att åtgärda hinder för en tillgänglig lärmiljö.
- Rektorn behöver se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Undervisningen präglas i flera delar av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas, men utvecklingsområden finns.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärare behöver, i samverkan med elevhälsan, utveckla arbetet ytterligare med att skapa en pedagogiskt tillgänglig undervisning, utifrån ett fokus på elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.
- Lärarna behöver, i samverkan med elevhälsan, stärka den sociala lärmiljön för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter så att undervisningen främjar delaktighet och gemenskap.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2024-02-23 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller per post till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2022:6164) i de handlingar som sänds in samt ange skolans och huvudmannens namn.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Inom detta område granskas hur rektor förankrar en värdegrund som bygger på alla elevers lika värde där olikheter ses som en tillgång och där ett tillgänglighetsperspektiv finns med vid relevanta beslut. Vidare granskas om rektor leder ett systematiskt arbete för en tillgänglig lärmiljö som särskilt motverkar de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. I det ingår att organisera verksamheten så att nödvändiga förändringar möjliggörs samt att rektor skapar förutsättningar för att personalen ska kunna implementera nyvunna kunskaper i ett kollegialt lärande.

Området omfattar även om rektor identifierar behov av kompetensutveckling och ser till att åtgärder vidtas för att stärka personalens kompetens i att upptäcka och undanröja hinder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter i elevernas lärmiljö samt om rektor skapar förutsättningar för personalen att delta i sådan kompetensutveckling.

Skolinspektionen bedömer följande: Rektor skapar i flera delar förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas, men utvecklingsområden finns.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att även om rektorn har en målsättning om en tillgänglig utbildning är den ännu inte förankrad hos all personal. Granskningen visar att det finns ett visst systematiskt arbete för att identifiera hinder i utbildningen för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Rektorn ser även till att vissa insatser genomförs för att undanröja hinder i utbildningen utifrån elevernas behov. Rektorn behöver emellertid organisera verksamheten så att nödvändiga förändringar i lärmiljön som främjar en tillgänglig lärmiljö möjliggörs. Ansvarsfördelning och roller i skolans tillgänglighetsarbete är till viss del tydliggjorda men fungerar inte fullt ut när det gäller att dela och sprida information om elevernas behov. Det saknas även forum för att samverka och utveckla utbildningen gemensamt för personalen på skolan. Granskningen visar att rektorn har påbörjat att identifiera personalens behov av kompetensutveckling för att öka deras kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön, men fler insatser behövs.

Målsättning och arbetsprocesser

Vid granskningen framkommer att rektorn har en målsättning om en tillgänglig utbildning för alla elever men att målsättningen ännu inte är fullt ut förankrad hos all personal. Målsättningen fungerar vägledande i beslut om gemensamma förhållningssätt och vilka delar som behöver utvecklas vidare på skolan. Rektorn beskriver att de har ett pågående arbete med att utveckla gemensamma förhållningssätt och en tillgänglig utbildning och att de nu kan se indikationer på en större förankring av målsättningen hos alla på skolan. Detta syns genom att lärare tillsammans nu diskuterar vilka förändringar som gjorts i en del klassrum och i undervisningen för en ökad tillgänglighet. Rektorn berättar att det pågår ett utvecklingsarbete på skolan för att bättre anpassa undervisningen efter elevernas behov där en del av arbetet utgörs av att utveckla stödjande strukturer i undervisningen. Det finns ännu inte en samsyn hos lärarna i hur undervisningen kan förändras för att bättre möta elevernas behov men arbetet och diskussionerna har kommit igång, beskriver rektorn. Personalen i elevhälsan och lärarna uttrycker att rektorn är tydlig när det gäller målsättningen om en tillgänglig lärmiljö även om det är ett pågående arbete att få målsättningen att fungera vägledande för personalen. Elevhälsans personal beskriver att det i verksamheten finns synsätt som krockar och som innebär att det kan bli ett stort fokus främst på måluppfyllelse i form av kunskapsresultat istället för att möta eleverna utifrån deras förutsättningar och behov. Så länge eleverna når målen och närvaron ser bra ut så är det inte säkert att personalen tar reda på elevers olika behov och bakomliggande orsaker till stress och elevers mående utan istället får kunskapsresultaten en avgörande betydelse. Detta riskerar att elever inte alltid får sina behov tillgodosedda.

Granskningen visar att det finns ett visst systematiskt arbete för att identifiera hinder i utbildningen för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Elevhälsoteamet träffar arbetslagen varje vecka och diskuterar elevärenden på individ- och gruppnivå. För att överlämna information kring elevers olika behov från tidigare skolor har skolan utarbetat en rutin för övergången mellan årskurs sex och sju. Överlämningarna sker på flera nivåer, mellan elevhälsan på avlämnande och mottagande skola och mellan lärare. Elevhälsans personal beskriver att de använder ett material från SPSM (Specialpedagogiska skolmyndigheten) där eleverna som börjar på skolan i årskurs sju får beskriva hur de har det i skolan. Detta sammanställs sedan på gruppnivå och arbetslagen får resultatet till sig med identifierade områden att arbeta vidare med för en mer tillgänglig lärmiljö. Eleverna kan när de svarar på enkäten i materialet ange om de behöver extra tid, visuellt stöd, en särskild plats i klassrummet eller annat. Sedan planeras anpassningar för eleverna på gruppnivå genom generella anpassningar i klassrummet, som exempelvis bildstöd och en tydlig lektionsstruktur som gynnar alla elever. Lärare, elevhälsa och rektor beskriver att de tar emot elever som har fått sin undervisning i en särskild undervisningsgrupp i tidigare skolor och som

därmed har svårt med övergången till årskurs sju då de ska undervisas i ordinarie klass. På skolan har de nu en särskild undervisningsgrupp då en övergång direkt till undervisning i ordinarie klass inte fungerar för eleverna. Målsättningen för de elever som undervisas i den särskilda undervisningsgruppen är att de ska kunna vara med i den ordinarie undervisningen beskriver de intervjuade. Socialpedagogerna som finns på skolan och andra personalgrupper bidrar också till att identifiera hinder utifrån sina professioner även från situationer som sker utanför undervisningstid och dessa tas upp i elevhälsoteamet.

Rektorn ser även till att vissa insatser genomförs för att undanröja hinder i utbildningen utifrån elevernas behov. Rektorn behöver dock på ett bättre sätt organisera verksamheten så att nödvändiga förändringar i lärmiljön som främjar en tillgänglig lärmiljö möjliggörs. Skolan är organiserad i fyra arbetslag, vilka utgör fyra olika så kallade spår, med en klass från varje årskurs i respektive arbetslag. Det finns också särskild undervisningsgrupp i ett av spåren, "Bron", där eleverna i de flesta fall får undervisning under delar av skoldagen och där de i övrigt deltar i undervisningen i sin ordinarie klass. De lärare som undervisar i Bron är skolans ordinarie ämneslärare. I intervjuer med lärare, elevhälsa och rektorn beskriver personalen att det är ett bekymmer att elever i tidigare skolår varit vana vid undervisning i liten grupp eller enskilt och att de inte deltagit i undervisning i ordinarie klass. När eleverna sedan börjar i årskurs sju fungerar inte övergången för eleverna när det gäller att undervisas i ordinarie klass. Skolan har som åtgärd fått skapa denna mindre undervisningsgrupp för att kunna ta emot eleverna. Lärare, elevhälsan och rektorn säger att det behövs en bättre samordning mellan högstadiet och de överlämnande skolorna för att på ett bättre sätt möta elevernas behov i ett mer inkluderande sammanhang och att detta arbete behöver ske också innan eleverna börjar i årskurs sju. De säger också att det finns en risk och en tendens att gruppen elever som behöver undervisning i Bron ökar när undervisningen inte görs tillgänglig för fler elever i ordinarie undervisningsgrupper. Enligt elevhälsan finns det arbetssätt som används i Bron som gynnar elever med neuropsykiatriska svårigheter och som inte tillämpas i den ordinarie undervisningen men som är möjliga att användas även där. Rektorn beskriver att de på en övergripande nivå behöver utveckla all undervisning så att den blir mer tillgänglig och berättar att de nu ska utvärdera arbetet med stödstrukturer för att se hur det konkreta arbetet manifesteras i klassrummet. Utvecklingsarbetet ska enligt rektorn leda till en skillnad i klassrummet för eleverna. Vid intervjuerna framkommer även att det finns platser i gemensamma utrymmen på skolan där elever känner sig otrygga, exempelvis vid toaletter, vid caféet och i kapprummen. Denna otrygghet innebär speciellt stress för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter, menar personal i elevhälsan. Skolan har satt upp kameror vid en del platser för att kunna ha uppsikt över vad som händer. De fyra olika spåren och respektive område för undervisning är däremot trygga platser för eleverna. I respektive spår finns också mindre matsalar för de klasser som tillhör spåret som

kan minska stress för eleverna, vilket kan vara särskilt betydelsefullt för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

Ansvarsfördelning och roller i skolans tillgänglighetsarbete är till viss del tydliggjorda men fungerar inte fullt ut. På skolan har varje arbetslag ansvar för en klass vardera i årskurs sju, åtta och nio. Lärare, elevhälsan och rektorn beskriver att varje lärare har mentorselever från varje årskurs och att de träffar sina mentorselever en gång per vecka. Det förekommer också att arbetslagen väljer att organisera mentorseleverna årskursvis. Mentorn har ansvar för att samla in information om sina mentorselever och deras behov och kommunicera informationen till alla undervisande lärare. Enligt lärarna kan det emellertid vara svårt att nå ut med information till lärare som arbetar i andra arbetslag. För att möta elevernas behov görs först ett eget arbete i arbetslagen där de diskuterar elevers behov och utifrån det arbetet lyfter de sedan elevärenden till elevhälsoteamet. Lärarna beskriver att respektive arbetslag träffar elevhälsoteamet och i dessa sammanhang samtalar de om enskilda elever, men ibland berör samtalen även en hel klass. Diskussioner som förs handlar om insatser som kan göras för att förbättra situationen för de olika eleverna och lärarna uttrycker att det är bra samtal med tydlig struktur och med en tydlig ansvarsfördelning. Insatser följs sedan upp och utvärderas. Lärarna säger vidare att när det gäller roller och ansvarsfördelning i samband med elevers problematiska frånvaro fungerar kontakten mellan olika instanser mindre bra. Lärarna berättar att i samband med elevers frånvaro ska lärarna dokumentera frånvaron och de kommunicerar sedan med elevhälsoteamet om vad eleverna behöver och vad som ska göras. De beskriver att ansvaret för insatserna för att få tillbaka eleverna till skolan ligger på ett centralt närvaroteam i kommunen och att de som genomför insatserna i teamet inte kommunicerar så väl med skolan.

Det saknas forum för personalen att samverka och gemensamt utveckla utbildningen genom ett kollegialt lärande med fokus på tillgänglighetsfrågor. Elevhälsan berättar att de som elevhälsoteam ännu inte är en del i hur undervisningen utformas. Det finns pågående samtal och arbete tillsammans med lärarna när det gäller enskilda elever eller någon enskild klass. Däremot saknas ett sådant arbete när det gäller samverkan för en tillgänglig utbildning för alla elever, och specifikt för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Elevhälsan berättar att det finns goda exempel som behöver spridas så att utbildningen för olika elever med neuropsykiatriska svårigheter blir mer likvärdig. Lärarna säger att det finns ett visst kollegialt lärande i respektive arbetslag och att det sker diskussioner i arbetslagen men att det behöver bli ett mer strukturerat arbete. Elevhälsoteamet har nu ett pågående arbete tillsammans med ett arbetslag när det gäller en specifik klass som handlar om att utveckla strukturer och gemensamma förhållningssätt. Elevhälsan säger att när ett sådant arbete får synliga effekter så kan de gemensamt börja arbeta för att förändra undervisningen på hela skolan. Det kollegiala lärandet fokuserar nu främst enskilda elevärenden. Lärarna säger att elevhälsan framförallt

har fokus på enskilda elevärenden och inte ett särskilt fokus på hur undervisningen kan utvecklas övergripande, men att lärarna kan söka stöd hos elevhälsan för att anpassa undervisningen med fokus på enskilda elevärenden.

Kompetensutveckling

Granskningen visar att rektorn har identifierat personalens behov av kompetensutveckling och vissa insatser har genomförts för att öka kunskapen om neuropsykiatriska svårigheter. Kunskaper kring vilka pedagogiska konsekvenser dessa svårigheter kan få i lärmiljön är ännu inte förankrade hos all personal. Rektorn beskriver att det finns behov av kompetensutveckling, även om vissa insatser gjorts tidigare. Det är en utmaning, säger rektorn, att välja vilken specifik kompetensutveckling pedagogerna ska ta del av utifrån lärarnas individuella behov och skolans utvecklingsområden. Skolpsykologen har genomfört en del utbildningsinslag om neuropsykiatriska svårigheter för lärarna. Elevhälsan berättar att de även arbetar med kompetensutveckling genom Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) när det gäller hur de kan utveckla elevhälsans arbete och med deras fortbildningsmoduler om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Hur det arbetet ska förankras och hur de ska arbeta vidare med detta arbete tillsammans med lärarna när det gäller tillgängliga lärmiljöer för elever med neuropsykiatriska svårigheter är oklart för personalen i elevhälsan uppger de. Elevhälsan beskriver att det har pågått en insats för att utveckla ett så kallat relationellt förhållningssätt under en tid och att det har lyfts fram av rektorn att ett sådant förhållningssätt är viktigt. Det har skett en märkbar utveckling hos lärarna men det finns fortfarande olika synsätt på skolan som krockar gällande utifrån vilket perspektiv personalen möter eleverna, enligt elevhälsan. Det kan resultera i ett fokus på enskilda elever istället för att utveckla den gemensamma lärmiljön för en ökad tillgänglighet. Rektorn beskriver att undervisningen nu anpassas efter elevernas behov i större utsträckning än tidigare men att de behöver utveckla undervisningen än mer. Undervisningen behöver vara differentierad för att minska de individuella insatserna, säger rektorn.

När det gäller kunskap om hur neuropsykiatriska svårigheter kan ta sig olika uttryck i lärmiljön för pojkar och flickor har elevhälsans personal uppmärksammat att det finns flickor på skolan som tidigare har haft bra kunskapsresultat, men som nu inte maktar med att genomföra skolarbetet. Så länge eleverna når målen och närvaron ser bra ut tar lärarna inte reda på elevers behov och bakomliggande orsaker till elevers mående utan kunskapsresultaten avgör. Personal i elevhälsan ser att flickors svårigheter ofta blir osynliga men det finns ingen levande diskussion kring hur neuropsykiatriska svårigheter kan ta sig olika uttryck hos flickor och pojkar.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver utveckla arbetsprocesser och organisera verksamheten så att personalen i samverkan kan genomföra nödvändiga förändringar i lärmiljön som syftar till att åtgärda hinder för en tillgänglig lärmiljö.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn behöver organisera verksamheten så att nödvändiga förändringar i lärmiljön som främjar en tillgänglig lärmiljö möjliggörs. Information om elevers behov når inte alltid alla undervisande lärare. Roller och ansvarsfördelning fungerar inte på ett tydligt sätt vad gäller det centrala närvaroteamet och arbetet på skolan för elever med problematisk frånvaro. Skolan genomför vissa insatser för att undanröja hinder men fokus är främst på åtgärdande insatser för enskilda elever. Det saknas forum för lärares möjligheter till kollegialt lärande i samverkan med elevhälsan för att utveckla undervisningen på en övergripande nivå för att kunna möta alla elevers behov på ett bättre sätt i den ordinarie undervisningen. Det behövs även en bättre samordning mellan högstadiet och de överlämnande skolorna och kommunens närvaroteam för att på ett bättre sätt kunna möta elevernas behov.

Skolinspektionen rekommenderar rektorn att se till att det finns fungerande arbetssätt för att identifiera och undanröja hinder för tillgängligheten med fokus på neuropsykiatriska svårigheter. I det ingår att se till att det finns en tydlig roll- och ansvarsfördelning i tillgänglighetsarbetet och forum för samverkan där rektorn leder ett arbete för att tillsammans med lärarna och elevhälsan förbättra tillgängligheten. Rektorn behöver även verka för att forum finns för bättre samverkan med överlämnande skolor och kommunens centrala närvaroteam.

- Rektorn behöver se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön.

Skolinspektionen granskning visar att rektorn har påbörjat ett arbete med att identifiera och genomföra vissa kompetensutvecklingsinsatser. Viss kunskap finns också hos en del, men inte all, personal om neuropsykiatriska svårigheter. Fler kompetensutvecklingsinsatser behöver dock genomföras för att stärka personalens kunskaper om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön. Det innefattar även kunskap om hur neuropsykiatriska svårigheter kan ta sig olika uttryck för flickor och pojkar.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn initierar kompetensutvecklingsinsatser för att öka personalens kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och speciellt kunskap om vilka konsekvenser svårigheternas kan få i lärmiljön. Detta skulle exempelvis kunna genomföras genom att rektorn ser till att inleda ett arbete med samtal i arbetslagen om innebörden av tillgängliga lärmiljöer med fokus på neuropsykiatriska svårigheter under ledning av specialpedagogen. Härigenom kan lärare öka sin kännedom om varandras arbete för att skapa tillgänglighet. Vidare kan det fungera som ett sätt för rektorn att synliggöra de eventuellt olika synsätt som råder bland personalen. Med den

kunskapen som utgångspunkt skulle rektorn kunna planera för vidare interna kompetensutvecklingsinsatser, exempelvis utifrån Specialpedagogiska skolmyndighetens nyligen reviderade digitala kurspaket.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Inom detta område granskas hur lärarna, tillsammans med specialpedagogisk personal, arbetar för att göra undervisningen pedagogiskt tillgänglig med särskilt fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen omfattar vidare om lärarna arbetar med att skapa en motiverande och engagerande undervisning utifrån olika elevers behov.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en socialt tillgänglig undervisning genom att främja delaktighet, samspel och gemenskap. Detta innefattar om lärarna genomför undervisningen på ett sätt som underlättar sociala situationer utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Vidare om personalen ser till att olikheter framhålls som något positivt där eventuella negativa attityder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter synliggörs och problematiseras.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en fysisk tillgänglig undervisning utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter, det vill säga att aspekter som ljus, ljud, luft, visuell miljö och framkomlighet är omhändertagna och ordnade för att ge stöd till elevernas lärande.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen präglas i flera delar av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas, men utvecklingsområden finns.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att flera, men inte alla, lärare utgår från elevernas behov så att undervisningen blir pedagogiskt tillgänglig för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Det saknas forum för samverkan där lärarna får stöd av elevhälsans personal för att utveckla en mer differentierad undervisning så att den bättre möter de olika behov elever kan ha. Däremot finns en samverkan med elevhälsan när det gäller enskilda elevers behov av stöd. Lärarnas arbete med att skapa en tydlig struktur och variation i undervisningen för en tillgänglig lärmiljö varierar och eleverna ges inte heller alltid möjlighet att använda de hjälpmedel som de behöver. Det varierar även om lärarna ger eleverna reella möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Därtill saknas ett tillräckligt främjande och förebyggande arbete där lärarna samverkar med elevhälsan för att skapa delaktighet, samspel och gemenskap i undervisningen så att undervisningen blir socialt tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska

svårigheter. Lärare tar emellertid den fysiska lärmiljön i beaktande när de planerar och genomför sin undervisning.

Pedagogisk tillgänglighet

Granskningen visar att alla lärare inte utgår från elevernas behov för att göra undervisningen pedagogiskt tillgänglig för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Vid Skolinspektionens intervjuer med elever framkommer att det fungerar olika bra hos olika lärare och det förekommer att lärare inte känner till elevernas behov. Lärarna beskriver att det är mentorns ansvar att förmedla de behov eleverna har till de andra undervisande lärarna. Det fungerar bra med informationsutbytet inom arbetslaget men det är svårare att förmedla informationen även till de lärare som undervisar eleverna men som inte ingår i arbetslaget, beskriver lärarna. Exempelvis dokumentation om elevers behov skulle kunna förbättras och användas för att kommunicera elevernas behov med alla lärare. Elevhälsan ser också en risk med att lärarna inte tar reda på elevers behov när det gäller elever som når kunskapsmålen och har god närvaro.

I granskningen framkommer även att det saknas forum för samverkan där lärarna på ett tydligt sätt får stöd av elevhälsans personal för att utveckla undervisningen och bättre möta elevernas behov. Elevhälsan och lärarna beskriver i intervjuer att samverkan mellan elevhälsan och lärarna fungerar bra när det gäller specifika elever, men inte när det gäller hur undervisningen i stort utformas med fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Tillsammans med ett arbetslag har elevhälsan arbetat med att utveckla tydligheten och strukturen i undervisningen för en klass. Elevhälsan menar att när lärarna ser resultatet av det arbetet kan de tillsammans börja förändra undervisningen på en mer övergripande nivå.

Det framkommer därutöver att lärarnas arbete med att skapa en tydlig struktur och variation i undervisningen för en tillgänglig lärmiljö varierar. Några lärare beskriver hur de arbetar med stödstrukturer i undervisningen genom att först visa praktiskt den uppgift eleverna ska göra, sedan gör de uppgiften tillsammans och efter det får eleverna prova att göra en liknande uppgift på egen hand. Exempel på ett sådant arbete med stödstrukturer framkommer också vid Skolinspektionens lektionsobservationer. Samtidigt som flera lärare använder sig av tydliga stödstrukturer i undervisningen beskriver elever att det varierar mellan olika lärare hur väl de ser till att det är en tydlig struktur i undervisningen. Eleverna uppger att i något ämne finns det inte någon struktur alls och eleverna ger uttryck för att det är oklart vad som överhuvudtaget förväntas av eleverna i ämnet. Elevhälsan säger att de på skolenheten har bestämt att de ska ha en gemensam lektionsstruktur med en tydlig start och avslut. Vidare ska information om vad som ska hända under lektionen tydligt framgå. Elevhälsan säger att rektorn har poängterat att alla behöver ha en tydlig struktur i undervisningen. Skolledningen arbetar för att alla lärare ska ha ett gemensamt förhållningssätt kring strukturer i undervisningen men rektorn säger att lärare gärna vill göra på sitt sätt. Rektorn beskriver att skolans

utvecklingsområden under läsåret har varit hur de dokumenterar extra anpassningar och hur de arbetar med stödjande strukturer i undervisningen. Rektorn ser nu att lärarna anpassar undervisningen mer efter elevernas behov än tidigare. Arbetet med skolans utvecklingsområden ska utvärderas för att se vilka avtryck utvecklingsarbetet har fått i undervisningen och på vilket sätt det gjort skillnad för eleverna.

Granskningen visar att eleverna inte alltid ges möjlighet att använda hjälpmedel såsom visuellt stöd, scheman, hörselkåpor och skärmar för att få hjälp med planering och struktur och/eller för att kunna arbeta ostört. Det finns enligt elevhälsan visserligen tillgång till skärmar, men de används mest vid provtillfällen. Det är också olika om lärarna arbetar med visuellt stöd för elever som har behov av det. Lärarna beskriver att det inte finns någon som tar ansvar för det övergripande arbetet med att tillhandahålla hjälpmedel och lärarna upplever att de inte hinner med att utforma exempelvis visuellt stöd som kan underlätta för flera elever. Vid Skolinspektionens observationer förekommer flera exempel på hur lärarna använder olika hjälpmedel, men enbart i den särskilda undervisningsgruppen Bron. Rektorn beskriver att olika hjälpmedel och lärverktyg på ett tydligare sätt behöver bli integrerade i undervisningen så att det inte blir stigmatiserande för eleverna att använda dem.

Det framkommer i granskningen att det varierar om lärarna ger eleverna möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt utifrån sina behov. Rektorn beskriver att det skiljer sig åt mellan lärarna hur väl de ger eleverna reella möjligheter att visa sina kunskaper. Speciellt lyfter rektorn utmaningar i ämnet matematik. Elevhälsan berättar att det finns möjlighet till förlängd provtid och muntliga prov om eleverna har behov av det. De elever Skolinspektionen intervjuar ger uttryck för att det ser olika ut i olika ämnen och säger att det är osäkert om det finns möjlighet att visa sina kunskaper muntligt om elever behöver det. Lärarna berättar att eleverna behöver skriva i samband med prov och tester men att de elever som har behov av det också kan få visa sina kunskaper muntligt.

Social tillgänglighet

Granskningen visar att alla lärare inte arbetar aktivt för att styra och tydliggöra gemensamma aktiviteter i undervisningen. Lärarna berättar att de som ämneslärare kan ha en tendens att arbeta för lite med sociala strategier med eleverna i undervisningen. De är istället fokuserade på ämnesinnehållet på lektionen. Vidare finns det också behov av att arbeta mer med att skapa trygghet hos eleverna. Några lärare tilldelar elever olika roller under grupparbeten men ofta arbetar eleverna på med sina gruppuppgifter utan tydlig styrning från läraren. Lärarna beskriver att det finns en del elevgrupperingar och konflikter i några klasser som gör att gruppindelningar är svåra att göra och att eleverna exempelvis inte vill redovisa inför varandra. För att skapa gemenskap ordnas så kallade lagdagar i respektive arbetslag med aktiviteter för eleverna där en del

mentorsgrupper är indelade efter årskurs och en del är åldersblandade. Elevhälsan beskriver att det är ett ständigt pågående arbete med att skapa en social inkludering men att arbetet inte är så strukturerat utan sker slumpvis. Rektorn berättar att det finns flera lärare som är skickliga på att skapa ett öppet klimat med goda relationer och trygghet. Hen säger vidare att en del lärare är osäkra när det gäller arbete med den sociala tillgängligheten i klassrummet och att alla lärare inte arbetar med sociala strategier för en tillgänglig social lärmiljö.

Det framkommer i granskningen att lärarna tillsammans med elevhälsan arbetar tillsammans med att skapa en social tillgänglig lärmiljö. Däremot saknas ett främjande och förebyggande arbete där lärarna samverkar med elevhälsan för delaktighet, samspel och gemenskap i undervisningen. Lärarna beskriver att de har fått handledning av elevhälsans personal vid vissa tillfällen när det inte fungerat i någon klass. Elevhälsan berättar att skolans socialpedagoger också kan stödja lärarnas arbete med en socialt tillgänglig lärmiljö men att det sker i specifika elevärenden eller i klasser när problem har uppstått. Rektorn beskriver att de har anställt socialpedagoger för att arbeta med värdegrundsarbete. De har dock i ännu inte landat i hur socialpedagogernas arbete ska arbeta mer konkret. De har fram till nu arbetat med frånvarokartläggning och "rePULSE", en arbetsmetod för impulskontroll och träning av sociala färdigheter. Enligt rektorn finns det utformade lektionsupplägg som socialpedagogerna kan arbeta med som ett förebyggande arbete.

Fysisk tillgänglighet

Granskningen visar att lärare tar den fysiska lärmiljön i beaktande när de planerar undervisningen utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Av intervjuer med rektorn, personal i elevhälsan och lärare framgår att lärare anpassar sin undervisning till de förutsättningar som respektive lektionssal ger. Exempelvis finns tillgång till grupprum eller intilliggande salar för att elever ska kunna dela upp sig under vissa moment av undervisningen. Lärare planerar också för att elever som behöver det ska kunna gå undan och arbeta med delar av en uppgift i ett grupprum om de behöver arbeta ostört. I det spår som har ett stort öppet klassrum arbetar lärarna för att det ska fungera på ett bra sätt för eleverna. Exempelvis kan eleverna välja var de vill arbeta och elever kan välja om de vill arbeta tillsammans eller enskilt. Eleverna har bestämda platser och lärarna ger uttryck för att elevernas placering i klassrummet är genomtänkt samt att de tar hänsyn till elevers behov och önskemål vid placeringen. I ett klassrum finns ljudutjämningsystem men rektorn ser behov av bättre ljudmiljö i alla klassrum. I den mindre undervisningsgruppen "Bron" arbetar lärarna mycket medvetet kring den fysiska lärmiljön med exempelvis avskärmningar, bildstöd och möblering.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärare behöver, samverka med elevhälsan, utveckla arbetet ytterligare med att skapa en pedagogiskt tillgänglig undervisning, utifrån ett fokus på elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

Granskningen visar att undervisningen inte alltid är pedagogiskt tillgänglig för elever som har neuropsykiatriska svårigheter. Alla lärare ser inte till att det finns en tydlig lektionsstruktur och alla lärare informeras inte alltid om elevernas behov. Eleverna ges i begränsad omfattning möjlighet att visa sina kunskaper på olika sätt. Hjälpmedel som skulle kunna underlätta för elever med neuropsykiatriska svårigheter används inte alltid när det finns behov av det.

Skolinspektionen rekommenderar att lärare i samverkan med elevhälsan utvecklar undervisningen i syfte att främja en pedagogisk tillgänglig lärmiljö utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Arbetet kan till exempel ske genom att arbetstid avsätts kontinuerligt för att gemensamt diskutera pedagogisk tillgänglighet där rektorn arbetar fram en tydlig struktur för dessa möten. Med stöd av den kunskap som förvärvas genom kompetensutvecklingsinsatser kan olika pedagogiska strategier utvecklas och provas i undervisningen. Förslagsvis kan även observationer som skolledning och elevhälsa genomför i undervisningen fokusera på ett tillgänglighetsperspektiv och fungera som underlag för att utveckla undervisningen. I utvecklingsarbetet kan skolan med fördel använda det stödmaterial SPSM (Specialpedagogiska skolmyndigheten) har som är inriktat mot neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

- Lärarna behöver, i samverkan med elevhälsan, stärka den sociala lärmiljön för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter så att undervisningen främjar delaktighet och gemenskap.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna inte på ett systematiskt sätt arbetar förebyggande och främjande för att skapa en gemenskap i klassrummet där olikheter ses som en tillgång i syfte att stärka en socialt tillgänglig lärmiljö. Det framkommer att alla lärare inte har strategier för att se till att undervisningen blir socialt tillgänglig för alla elever, däribland elever med neuropsykiatriska svårigheter.

Skolinspektionen rekommenderar att lärare arbetar tillsammans med elevhälsans personal med att utveckla undervisningen till att omfatta inslag som stärker gemenskapen och ger elever möjlighet till att lära tillsammans med andra. På skolan finns det redan vissa lärare som arbetar på ett sätt som främjar elevers lärande i en social kontext, som förslagsvis kan inspirera genom ett kollegialt

lärande och fungera som utgångspunkt även för andra lärare i arbetet med att utveckla undervisningen med fokus på delaktighet, samspel och gemenskap. Här kan också annan personal med olika kompetenser, såsom exempelvis skolans socialpedagoger, tillföra kunskap och viktiga perspektiv.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Kristina Svensson.

Lena Knutsson har varit föredragande i ärendet.

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Katrin Söderlind deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Denna granskning genomförs i 30 skolor runt om i landet, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Humleskolan i Bromölla kommun ingår i denna granskning. Enligt uppgifter från rektorn går 178 elever på skolenheten, samtliga i årskurs 7-9.

Skolinspektionen granskade Humleskolan den 2-3 maj och 10 maj 2023. Granskningen genomfördes av utredarna Lena Knutsson och Katrin Söderlind.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Elevintervjuer
- En gruppintervju med lärare
- En gruppintervju med elevhälsan
- En intervju med rektor
- Skriftlig information som har begärts in från rektorn
- Lektionsobservationer och observationer i lärmiljön

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningen för faktakontroll.

Mer information om den tematiska kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolors arbete för en inkluderande utbildning - fokus på tillgänglighet i lärmiljön kopplat till neuropsykiatriska svårigheter \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/om-skolinspektionen/arbetsomraden/tematisk-kvalitetsgranskning)

Bilaga 3: Författningsstöd

Utgångspunkter

Utbildningen inom skolväsendet syftar enligt **skollagen** (2010:800) till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (1 kap. 4 § skollagen).

Enligt **förarbetena** bör Sveriges internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna vara vägledande för och genomsyra hela skolväsendet (prop. 2009/10:165 s 221). Sådana förpliktelser finns bl.a. i **Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter** (barnkonventionen), som gjorts till svensk lag genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till utbildning (artikel 28). Rättigheterna enligt barnkonventionen ska tillförsäkras varje barn, utan åtskillnad av något slag och oavsett exempelvis barnets kön eller funktionsnedsättning (artikel 2).

Sverige har även ratificerat **Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning** (SÖ 2008:26). Enligt konventionen ska konventionsstaterna säkerställa bl.a. att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet. Skälig anpassning ska erbjudas utifrån personliga behov och personer med funktionsnedsättning ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet. Ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder ska erbjudas i miljöer som erbjuder största möjliga kunskapsrelaterade och sociala utveckling som är förenlig med målet fullständig inkludering (artikel 24). I **den allmänna kommentaren** till artikel 24 anges bl.a. att inkluderande utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet för alla elever. Inkluderande utbildning är resultatet av en pågående process där aktörerna åtagit sig att arbeta proaktivt med att undanröja hinder som motverkar rätten till utbildning. Inkluderande utbildning förutsätter vidare förändringar i kultur, politik och praktik som tillgodoser möjligheten för ordinarie skolor att på ett effektivt sätt inkludera alla studerande (Allmän kommentar nr 4 om rätten till inkluderande utbildning, punkt 10).

Bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett bland annat funktionsnedsättning finns i **diskrimineringslagen** (1 kap. 8 § andra stycket skollagen). Med diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) avses, utöver bl.a. direkt och indirekt diskriminering, även bristande tillgänglighet – det vill säga

att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att skäliga åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning (1 kap. 4 § diskrimineringslagen). Den som bedriver utbildning ska också bedriva ett förebyggande och främjande arbete och verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett exempelvis kön eller funktionsnedsättning (3 kap. 1-3 och 16-17 §§ diskrimineringslagen).

Tillgänglighet i lärmiljö och undervisning

Utbildningen i grundskolan syftar till att ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. Utbildningen ska vidare främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet (10 kap. 2 § skollagen). I bestämmelsens **förarbeten** konstateras bl.a. att elever är olika och har olika behov men alla har rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Skolgången ska därför anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Anpassningen får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta (prop. 2009/10:165 s 367).

Enligt **skollagen** ska rektorn leda och samordna det pedagogiska arbetet vid skolenheten, verka för att utbildningen utvecklas och ansvara för att fördela resurser efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov (2 kap. 9-10 §§ skollagen). Rektorn ansvarar också för att ett kvalitetsarbete bedrivs vid skolenheten samt att detta genomförs under medverkan av personal och elever (4 kap. 4 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen och undervisningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv, att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen samt att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Av **skollagen** följer att de elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen). Med funktionsnedsättning avses, enligt **förarbeten**, inte bara fysiska funktionshinder som syn- och hörselnedsättningar, utan också exempelvis nedsättningar inom ramen för autismspektrat, ADHD och dyslexi. Den som har en funktionsnedsättning som medför

svårigheter att nå kunskapskraven ska inte bara ges tillräckligt stöd för att nå den lägsta godtagbara kunskapsnivån (prop. 2013/14:148 s. 55).

En elev i grundskolan ska enligt **skollagen** ges extra anpassningar om det befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Särskilt stöd i grundskolan ska ges elever på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås (3 kap. 5 och 7-10 §§ skollagen). Enligt **skolförordningen** ska eleverna genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna ska uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som minst ska uppfyllas och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen (5 kap. 2 § skolförordningen).

I **läroplanen** förtydligas att en likvärdig utbildning inte innebär att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov och skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Lgr 22, 1 En likvärdig utbildning). Alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd samt samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Läraren ska bl.a. ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar samt handleda och ge extra anpassningar eller särskilt stöd till elever som har svårigheter.

Enligt **skollagen** ska det finnas elevhälsa, som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och som främst verkar förebyggande och hälsofrämjande samt stödjer elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar bl.a. för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Enligt **skollagen** ska det för utbildningen finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas (2 kap. 35 § skollagen). Alla elever ska vidare tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero (5 kap. 3 § skollagen).

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde

Rektorn behöver utveckla arbetsprocesser och organisera verksamheten så att personalen i samverkan kan genomföra nödvändiga förändringar i lärmiljön som syftar till att åtgärda hinder för en tillgänglig lärmiljö.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde

Rektorn behöver se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde

Lärare behöver, i samverkan med elevhälsan, utveckla arbetet ytterligare med att skapa en pedagogiskt tillgänglig undervisning, utifrån ett fokus på elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde

Lärarna behöver, i samverkan med elevhälsan, stärka den sociala lärmiljön för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter så att undervisningen främjar delaktighet och gemenskap.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: